

Verder Vooruit met Voorlezen!

Van 2 oktober tot en met 13 oktober 2019 vindt de **Kinderboekenweek** plaats. En wat is er nou leuker dan met kinderen aan de slag gaan met twee topboeken? Stichting Lezen biedt hiervoor graag de nodige inspiratie. De stichting geeft – met steun van Stichting De Versterking – twee boeken met bijbehorende lessuggesties cadeau. Alleen scholen die in januari 2019 meededen aan Verder Vooruit met Voorlezen komen hiervoor in aanmerking.

Met welke boeken ga je aan de slag? In groep 5/6 met **PRUTJE** van Pieter Koolwijk en in groep 7/8 met **DE ONTDEKKINGSREIZIGER** van Katherine Rundell.

Deze lessuggesties zijn gemaakt door Jos Walta en Jozefien de Leest, adviseurs leesbevordering, Kinderboekwinkel DE BOEKENBERG te Eindhoven. DE BOEKENBERG ontwikkelt ieder jaar voor de Kinderboekenweek een lesbrief met lessuggesties voor alle klassen van de basisschool. Meer informatie? Zie www.boekenberg.nl.

OVER HET BOEK

lessen voor groep 5 en 6

Prutje

door Pieter Koolwijk

Hens (11 jaar) woont met zijn ouders, zijn oudere zus Spoel (15 jaar), en zijn jongere broertje Walm in 'Prutje'. Het is niet de echte naam, maar iedereen noemt het zo. Het is er vies, smerig, somber. Ze werken veel uren in een fabriek voor weinig geld. Het gezin leeft in een éénkamerwoning. Hens besluit Prutje te verlaten en Walm volgt hem. Later sluit Vijf, een eigenzinnig meisje, zich bij hen aan. Zij heeft gehoord dat er een betere plek om te wonen bestaat: Brunnen. Gedrieën gaan ze op pad. Bij een vijvertje ontmoeten ze een waterspuwer, die in dichttaal praat. Zij helpt de kinderen om in Brunnen te komen. Maar is Brunnen wel écht de plek waar Hens en Walm willen blijven?

Prutje

Pieter Koolwijk auteur Linde Faas illustraties

Lemniscaat 2018 • ISBN 978 90 4770 971 8 • Aantal pagina's: 263

OVER DE AUTEUR EN DE ILLUSTRATOR

Pieter Koolwijk werd bekend van de boeken over Vlo en Stiekel. Een boek over een angstig jongetje en een daadkrachtig meisje, net zoals in PRUTJE. VLO EN STIEKEL werd bekroond met een Vlag en Wimpel. Koolwijks verhalen zijn moderne sprookjes, spannende verhalen met een filosofische inslag. Zo wordt er in PRUTJE nagedacht over gebreken. We vinden deze gebreken zowel in het sombere, negatieve Prutje, als in de personages: Vijf heeft maar één hand, en Walm is verstandelijk beperkt. De reis naar Brunnen is voor Hens noodzakelijk om zich te realiseren dat gebreken niet belangrijk zijn, want 'Iedereen heeft wel wat'. En uiteindelijk lijkt Prutje toch een meerwaarde boven het prachtige Brunnen te hebben: het is zijn thuis. De stijl van Linde Faas past uitstekend bij de droomwerelden van Koolwijk. Faas hanteert meerdere tekentechnieken door elkaar: potlood, inkt, aquarel, krijt en gouache. In PRUTJE zijn haar illustraties een prachtige aanvulling op de tekst: juist in de illustraties zien we het zwarte, grauwe Prutje in contrast staan met het kleurrijke, vrolijke Brunnen. Tekst en beeld samen maken PRUTJE tot een rijk voorleesboek.

RELATIE MET HET KINDERBOEKENWEEK-THEMA

Hens, Walm en Vijf gaan weg uit Prutje op zoek naar een betere leefomgeving. Dit zou een enkele reis moeten worden. Ze zijn lopend uit Prutje vertrokken en komen door allerlei plaatsen met elk een eigen mate van tevredenheid en geluk. Maar het wonderlijke land Brunnen kan alleen betreden worden via de waterspuwer Jool. Zij brengt ze op een waterstraal omhoog naar Brunnen.

Als deze enkele reis dan toch in een retourtje verandert, vliegen Hens en Walm terug met een Deltavlieger. De lezers reizen mee van Prutje naar Brunnen en weer terug met het boek als vervoermiddel.

WERKWIJZE

Lees als leerkracht het hele boek door ter voorbereiding. Wat het voorlezen zelf betreft wordt een rustig tempo aangehouden en wordt gebruik gemaakt van temporeel (versnellen/ vertragen), dynamisch (meer/minder volume) en melodisch accent (gekoppeld aan de aard van het personage en situationele gevoelens) om de tekst te voorzien van een persoonlijke interpretatie. Het boek wordt overwegend door de leerkracht voorgelezen. De voorleestijd wordt ingekrompen door bepaalde gedeeltes in het kort te laten vertellen door de leerkracht. Of een hoofdstuk vooruit te laten lezen door twee leerlingen. Die brengen dan verslag uit over het verhaalverloop. Op deze manier oefenen ze presentatie vaardigheden en verhaalbegrip. Iedere voorleessessie heeft rondom het voorlezen van hoofdstukken een opdracht vooraf om de aandacht van de leerlingen te richten en een opdracht erna om op het verhaal te reflecteren. De sessie wordt afgesloten met de reiservaringen van de lezers. Een samenvatting daarvan krijgt een plek in de afsluiting.

LESSUGGESTIES

■ Eerste voorleessessie: hoofdstuk 1 t/m 4

■ Presentatie van het boek

Laat de voorkant van het boek zien. Wat kunnen de leerlingen afleiden uit deze illustratie? Waar kan de titel op slaan? Lees de korte inhoud voor.

■ Deel 1:

Geef de leerlingen vooraf een luisteropdracht: Welke personages komen er in dit hoofdstuk voor? Wat komen we over de fabriek te weten?

Lees vervolgens hoofdstuk 1: WALM.

Inventariseer achteraf in een web model wie er in dit hoofdstuk een rol spelen en noteer per personage enkele kenmerken.

■ Deel 2:

Deel onderstaande tekst aan de leerlingen uit of plaats die op het (digi)bord. De tekst wordt afwisselend plenair technisch gelezen en daarna individueel gelezen met gebruik van temporeel, dynamisch en melodisch accent (p. 14 t/m 16).

‘En ineens rook ik een afgrijselijke stank. Stank waarvan mijn ogen begonnen te tranen en ik spontaan misselijk werd. En een stank die me akelig bekend voorkwam...
Kinderen weken uiteen en Walm kwam tussen ze doorgelopen.
“Kijk!” Hij stak een hand tussen het linnen door, net boven zijn billen.
“Nee...!” kreunde ik zachtjes. Ik was vergeten om met hem naar de wc te gaan. Dat moest regelmatig, anders ging het mis. Dan gebeurde dit...
Mijn broertje trok zijn hand tevoorschijn en stak zijn vingers vol trots in de lucht. Vingers die bedekt waren met een smeuijge brij. “Poep!” zei hij trots.
Direct stoven alle kinderen gillend uit elkaar.’

Lees hoofdstuk 2 verder af en vervolg met hoofdstuk 3. Inventariseer in steekwoorden wat we over het gezin en de fabriek te weten zijn gekomen.

Met behulp van het web model zoomen we nog even in op de personages, het gezin en de fabriek. Over wie gaat het verhaal en waar speelt het zich af?

■ Deel 3:

Laat vooraf de volgende illustraties zien: p. 20/21, p. 23, p. 31, p. 42, p. 47.

Wat kunnen we daaruit afleiden over de relatie tussen Hens en Walm? Wat vertelt de laatste illustratie?

Lees hoofdstuk 4 voor. Vraag individuele leerlingen om uit te spreken wat er in Hens’ hoofd speelt als hij merkt dat Walm hem is gevolgd. Welke verschillende gedachten komen er naar buiten? Noteer enkele kernwoorden in het web model.

■ Reiservaringen van de lezers:

Welke beelden uit PRUTJE springen het meest in het oog bij de fabriek, het leven van het gezin van Hens en Walm, het besluit van Hens om weg te lopen? Welke uitspraken van Walm zijn de leerlingen bijgebleven?

■ Tweede voorleessessie: hoofdstuk 5 t/m 9

■ Deel 1:

Vooraf: Laat de illustratie van p. 47 nog eens zien.

Onderstaande situatie wordt nagespeeld vanuit dit tableau.

Lees dit hoofdstuk vanaf p. 48 ‘Ik had genoeg gehoord.’ af. Wat zijn we over Vijf te weten gekomen? Noteer dat in het web model.

Vijf: “Mag ik geld?”

Hens: “Wat? Waarom?”

Vijf: “Daarom.” (toont stompje) “Ik ben zielig.”

Walm: “Mooi.”

Vijf: “Ja, mooi zielig.” (tot Hens) “Hij vindt het ook.”

Walm: Mooi. Wubbel?

Vijf: (grijnst) “Geweldig! Wat is hij voor iets? Zo eentje wil ik ook hebben.”

■ Deel 2:

Hoofdstuk 6, hoofdstuk 7, en hoofdstuk 8, worden ieder door twee leerlingen vooruit gelezen. De leerlingen krijgen de opdracht om verslag uit te brengen hoe het verhaal verder gaat. Bij hoofdstuk 6 wordt het spannendste fragment voorgelezen (max. 1/3e pagina). Bij hoofdstuk 7 kiezen de leerlingen een fragment waarin

beschreven wordt hoe anders dan in Prutje het hier is. Uit hoofdstuk 8 wordt het gesprek tussen Hens en Vijf (en Walm) (p. 78 'Misschien kunnen we...' t/m 'Kom mee.' p. 79) eruit gelicht en met inleving voorgelezen. Bespreek achteraf: Twee keer wordt er eten gestolen door Vijf. Hens is het daar niet mee eens. Hoe denken de leerlingen daarover? Mag je in deze situatie stelen?

■ Deel 3:

Haal onderstaand fragment (p. 73 en 74) even terug, zet het op het (digi)bord of kopieer het.

Verdeel de rollen en lees klassikaal. Van belang daarbij is hoe ieder personage praat. Er kan ook in kleinere groepjes geoefend worden.

Hens (voorzichtig): "Vijf? Waar is nou je hand gebleven?"

Vijf (kreunend): "O nee... Ben ik hem nou alweer kwijt. Waar heb ik hem nou weer gelaten? Iemand heeft hem vast gestolen. Lekker bij-de-hand."

Hens (mompelend): "Laat maar..."

Vijf (doortastend): "Zal ik Walm op mijn rug nemen?"

Walm (enthousiast gillend): "Jaaa!"

Hens (ondoordacht): "Dat kun jij niet. Je moet allebei zijn benen goed vasthouden en jij..."

Vijf: "En ik wat? Toe dan. Zeg maar."

Hens: "Laat maar."

Vijf: "Zijn benen vasthouden? Zo te zien kan ik dit best. Je dacht zeker dat je me een handje moest helpen."

Hens: "Nee, hoor."

Vijf: "Je wist zeker niet dat ik zo handig was." (grappig)
"Hé, wat is er nou aan de hand? Waarom loop je zo snel weg?"

Hens (boos): "Grrr."

Vijf: "Niet boos worden. Ik houd al op. Dat beloof ik, met de hand op mijn hart."

Hens: "Ach.."

Vijf (lachend): "Het spijt me als ik irritant ben. Daar schijn ik nogal een handje van te hebben."

Hens (kwaad): "Kun jij je kop niet houden."

Vijf (stralend): "Kun je wel tegen een zielig meisje?"

Laat de illustraties van hoofdstuk 9 zien en vertel zelf het verhaalverloop daarbij. Kies een fragment van p. 95 uit

waar Vijf zegt te weten waar de stad is. De namen Ouwe Larie en meneer Reubel komen later in het verhaal terug.

■ Reiservaringen van de lezers:

Wat voegt het personage Vijf met haar handicap aan de tocht toe? Welke veranderingen in het landschap geven de kinderen hoop? Hoe gevaarlijk ervaren de leerlingen het verloop van de tocht? Kunnen ze niet beter omkeren?

■ Derde voorleessessie: hoofdstuk 10 t/m 13

■ Deel 1:

Laat de illustratie op p. 102/103 zien en pols of de leerlingen daaruit kunnen afleiden hoe de kinderen zich voelen en wat ze denken. Doe dat ook met de illustratie op p. 107. Voeg daar zelf aan toe dat de spuwer een watergeest is, die Jool heet en in dichtregels praat. Kopieer de zes dichtfragmenten en deel ze losgeknipt uit aan de leerlingen. De leerlingen met hetzelfde fragment nemen de tekst door en verdelen wie welke regels gaat voordragen. Na deze voorbereiding worden de teksten eerst technisch in willekeurige volgorde gelezen om uit te vinden wat de juiste volgorde is.

Begin zelf voor te lezen vanaf p. 106: 'Zie je wel dat ik gelijk had.' Als de dichtregels aan de beurt zijn kunnen de leerlingen die tekst declameren: rustig en gedragen en met de nodige inleving. Lees zelf de tussenliggende teksten voor.

Vraag daarna: Wie is Jool? Vraag de leerlingen in tweetallen op papier te zetten wie Jool is en wat haar taak is. Laat meerdere omschrijvingen voorlezen en sleutel aan de formuleringen. Hoe kun je een typering van iemand geven die krachtig is, maar in zo weinig mogelijk woorden?

Hoe zal het verhaal verder gaan? Waar komen de kinderen terecht? Vertel dat Hens, Vijf en Walm in Brunnen komen.

■ Deel 2:

Vooraf: Toon de illustraties uit hoofdstuk 11: p. 115, p. 118/119, p. 121 en p. 124/125 en... nog een keer de voorkaft.

Wat voor beeld krijgen de leerlingen van Brunnen? Gebruik een web model om Brunnen te voorzien van

kenmerken in vergelijking met Prutje. Begin met voorlezen op p. 117: “Zo, zo,” zei een man.’ Lees het hoofdstuk verder uit.

■ Deel 3:

Laat hoofdstuk 12 en 13 vooruit lezen door twee tweetallen. Bij hoofdstuk 12 kiest het tweetal het meest humoristische fragment uit om voor te lezen. Bij hoofdstuk 13 is de opdracht om de verhaallijn weer te geven en de twee teksten van Jool daarin voor te dragen.

■ Reiseruaringen van de lezers:

Hoe denken de leerlingen over de ontvangst van Hens, Vijf en Walm in Brunnen? Hoe verklaren ze het dat Walm heimwee heeft? Hebben Hens en Vijf geen heimwee?

■ Vierde voorleessessie: hoofdstuk 14 t/m 17

■ Deel 1:

Onderstaande zinnen komen uit hoofdstuk 14: FEESTSTAD. Maar elke zin wijkt net iets af van de letterlijke tekst. Kunnen de leerlingen de fouten ontdekken? En in welke volgorde staan ze in het verhaal?

■ Deel 2:

Hoofdstuk 15 en 16 worden door twee leerlingen vooruit gelezen. De leerlingen die hoofdstuk 15 hebben gelezen, leggen uit hoe het spelletje ‘DE GROND IS LAVA’ werkt. Zet daarna Jools gedicht over Prutje (p. 170) op het (digi)bord. Lees de tekst samen met de leerlingen en laat die voordragen door individuele leerlingen. Vervolgens wordt hoofdstuk 16 gepresenteerd. Deze leerlingen laten de illustratie op p. 182/183 zien en leg uit hoe de glijbanen werken, alsof het een Efteling attractie is.

	De straten stonden vol kraampjes, allemaal gevuld met eten, drinken en spelletjes.
	Ik gooide de dekens van me af en graaide de kleren van de stoel.
	De melodie golfde door mijn hele lijf en duwde al het gepieker even uit mijn gedachten.
	Een vrouw met lange nek waar gouden ringen om hingen en een kerel zonder oren, maar met koperen schijven aan de zijkant van zijn hoofd.
	Fluf had mijn broertje een tuig over zijn groene pak aangetrokken, met daaraan een stevige riem.

Volgorde: 2- p.153, 1- p.155, 5- p.156, 3- p.157, 4- p.164
Lees hoofdstuk 14 voor en bespreek de volgorde van de zinnen en de verschillen in de tekst.

■ Deel 3:

Verdeel daarna de rollen voor onderstaand gesprek:
Lokkie, Hens, Vijf, Walm, Jool, Jochie, Meisje, Jongen,
allen.

Lokkie: “Oké, de grond is lava. Alleen deze keer noemen we het ‘de grond is prutje’. Speciaal voor hem.”

Hens: “Ik weet nog steeds niet zo goed wat nou de bedoeling is”.

Jool: “Geen zorgen voor morgen. Of voor zo meteen. Ik zal jullie helpen. Dit hoeft niet alleen. En hoe ik dat doe. Maakt mij nogal blij. Want ik ben Prutje. Die vieze smerige brij.”

Lokkie: “Jool doet mee!”

Door elkaar: “Jaa! Ze doet mee! Ze is prutje. Jool doet mee.”

Jochie: “Een van die nieuwe moet hem dan wel zijn.”

Meisje: “Nee, ze weten toch niet wat de bedoeling is”.

Jochie: “Nou en? Degene die er als laatste bij komt, die moet hem zijn. Zo doen we het altijd.”

Vijf: “Ik kan hem in ieder geval niet zijn. Kijk maar, ik ben zielig.”

Jongen: “Wat een onzin.”

Lokkie: “Ja, iedereen heeft wel wat.”

Vijf: “Vindt niemand mij dan zielig?”

Walm: “Mooi. Wubbel?”

Vijf: “Nee, doe maar even niet. Ze hebben gelijk. Getver, Walm.”

Walm: “Ja, mooi.”

Lokkie: “Oké, de grond is prutje. Ik ben hem wel.”

Sluit af met het voorlezen van hoofdstuk 17: Jooldag.

■ Reisereningen van de lezers:

Vraag de leerlingen om een reisreclame voor Brunnen te schrijven. Eerst ideeën noteren, dan kort en krachtig, ritmisch en rijmend tot een sterke slogan (slagzin) komen. Bespreek enkele slogans om tot de beste tekst te komen.

■ Vijfde voorleessessie: hoofdstuk 18 t/m 21

■ Deel 1:

Laat de illustraties op p. 204 zien. Wie kan benoemen wat het verschil tussen een vondst en een ontdekking is? Bekijk vervolgens de illustratie op p. 206 en 210. Draag dan de tekst van Jool op p. 212 voor. Wat gaat er in dit hoofdstuk gebeuren? Wat is Hens van plan?

Lees nu hoofdstuk 18 voor.

Achteraf laat je Fröbel hardop denken hoe hij een prothese voor Vijf zou kunnen maken.

Laat Hens hardop denken wat Fröbel voor hem kan betekenen om naar Prutje terug te kunnen.

Bespreek: Vijf wil in Brunnen blijven, Walm heeft heimwee en Hens zit daar tussenin. Benoem met de leerlingen per personage wat hun motieven zijn om te blijven of terug te gaan.

■ Deel 2:

De drie kinderen zijn met hulp van de waterspuwende Jool in Brunnen terecht gekomen. Vraag de kinderen om in groepjes van vier te bedenken hoe Hens en Walm terug zouden kunnen reizen.

Lees hoofdstuk 19 voor of vertel het verhaalverloop in het kort. Vermeld het dilemma van Hens: zelf willen blijven of teruggaan voor Walm. En het dilemma van Fröbel: graag willen helpen, maar weten dat het slecht kan aflopen.

Vraag aan de leerlingen wie er een mondelinge presentatie over Deltavliegers willen houden.

■ Deel 3:

Bespreek vooraf met de leerlingen hoe de ouders en zus Spoel zullen reageren op de thuiskomst van Hens en Walm. Toon dan de illustratie op p.240/241 en verken de reacties van de bewoners van Prutje op de waterbommen.

Lees vervolgens hoofdstuk 21 en hoofdstuk 22 voor.

■ Reisereningen van de lezers:

Hoe denken de leerlingen over de terugkeer van Hens en Walm in Prutje? Vinden ze dat een goede zaak?

■ Laatste voorleessessie: hoofdstuk 23

ees dit laatste hoofdstuk in het geheel voor.

AFSLUITING

Het boek wordt gepresenteerd gebaseerd op de reiservaringen van de lezers. De leerlingen worden over onderstaande onderdelen verdeeld.

■ 1. Presentatie over Prutje

Twee verslaggevers staan in Prutje. Ze schetsen het beeld van de plek, van de fabriek en van het gezin van Hens. De overige spelers zijn arbeiders uit de fabriek en de familie van Hens. Zij worden bevraagd op hun situatie.

■ 2. Hens, Walm en Vijf stellen zich voor en vertellen waarom ze uit Prutje weg willen en dat Vijf weet waarheen. Walm gebruikt altijd maar één woord (Mooi, Poep, Wubbel, Jaaaa). Hens en Vijf vertellen ook wat ze onderweg meemaken.

■ 3. Watergeest Jool begroet de drie kinderen met een tekst op rijm (p.108/109). Hens vertelt hoe ze door Jool geholpen worden door haar aan het lachen te maken en hoe dat door Walm gelukt is.

■ 4. Presentatie over Brunnen

Hens en Vijf vertellen wat ze zien en met wie ze kennis maken (Fluffie, Fröbel, Lokkie). Welke spelletjes de kinderen spelen. Walm vult aan met een één-woord uitspraak. Enkele reclameslogans voor Brunnen worden uitgesproken.

■ 5. De tekst van Jool over Prutje (p.170) wordt gedeclameerd. Hens vertelt hoe hij met Walm teruggekeerd is naar Prutje en dat het leven daar veranderd is.

NB Op www.leesplan.nl/nl/basisonderwijs/praktische-tips vind je naast deze lessen nog meer lessen bij jeugdboeken